

УНИВЕРЗИТЕТ ЦРНЕ ГОРЕ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
Данила Бојовића бб
П.ф. 91
81400 Никшић

Tel.: +382 40 243 921, 243 913, Fax: +382 40 247 109, e-mail: ff@ucg.ac.me

UNIVERSITY OF MONTENEGRO
FACULTY OF PHILOSOPHY
Danila Bojovića bb
P.O. Box 91
YU-81402 Nikšić

№ 01-506

27. 04. 2020.

UNIVERZITET CRNE GORE
Centru za doktorske studije i
Senatu Univerziteta

P O D G O R I C A

Vijeće Filozofskog fakulteta na elektronskoj sjednici održanoj 27. 04. 2020. godine, prihvatiло је Izvještaj о podobnosti kandidata i disertabilnosti teme **Etički aspekti koncepcije humanizma kod Abdulaha Šarčevića**, za doktorsku disertaciju mr Ekska Muratovića i ocijenilo da su se stekli uslovi za prihvatanje teme doktorske disertacije.

Izlaganje kandidata trajalo je 25 minuta i u njemu je sistematicno izložio i naučno uvjerljivo predstavio sve aspekte svog rada, kao i zaključke do kojih je došao, nakon čega je precizno i razložno odgovorio na svako postavljeno pitanje članova komisije.

Uzimajući u obzir kvalitet izlaganja i odbrane polaznih istraživanja, kao i podobnost teme koja je relevantna u naučnom smislu, Komisija je jednoglasno donijela odluku da je kandidat uspješno odbranio temu, tj. polazna istraživanja. Odrvana polaznih istraživanja završena je u 15.30h.

B. OCJENA PODOBNOSTI TEME DOKTORSKE DISERTACIJE

B1. Obrazloženje teme

Kandidat je na sistematican i temeljit način obrazložio temu u okvirima filozofsko-teorijski orginalne konceptualizacije tematsko-sadržajnih cjelina svojih polaznih istraživanja, pokazavši da ovo istraživanje spada u domen filozofske etičke sagledavanja, kao i istraživanja dometa humanističke etike, ne samo jugoslovenske, već i evropske filozofske tradicije, jer rad tematizira djela jednog od najznačajnijih bosanskih i jugoslovenskih mislilaca Abdulaha Šarčevića, kao i njegov sveukupni doprinos filozofiji. U radu će biti riječi o njegovom ukupnom filozofskom opusu uopšte, doprinosu u pogledu utemeljenja i pozicioniranja njegove humanističke etike promišljane u kontekstu rasvjetljavanja etičko-antropoloških aspekata u odnosu na mnoge humanističko-moralne fenomene savremene epohe.

Istraživanje polazi od prepostavke da je potrebno, kada etika uopšte i svaka etička koncepcija teže i trebaju težiti univerzalnosti, univerzalnom obuhvatanju moralnoga fenomena, i u deskriptivnom, i u normativnom pogledu, istaći poseban značaj bavljenja filozofskom problematikom ovog stvaraoca što se, najprije, očitava u činjenici da je Šarčevićev opus malo, gotovo nikako, naučno istraživan, a potom, niti odgovarajuće vrednovan, naročito na nivou etike.

Tokom izlaganja ovog naučnoobuhvatnog viđenja cjeline, značaja i dometa Šarčevićevog etičko-moralnog i filozofsko-humanističkog diskursa, dato istraživanje ukazuje na široke mogućnosti jednog posve kritičkog sagledavanja i analize Šarčevićevog djela, da bi se tumačilo, razumijevalo, a potom i interpretiralo filozofsko stajalište kome pripada, sa pozicioniranjem njegovog filozofskog djelovanja.

Jedno od polazišta kandidatovog istraživanja jest određenje čovjeka i čovječnosti u duhu etičko-antropofilno mišljenog svijeta i života, sa naglaskom na neprepoznate fenomene morala i moralne odgovornosti, društvenih i političkih nesloboda i diskriminacija, koje će u smislu kritičkog razobličavanja biti u službi nadilaženja i prevazilaženja najočitovаниjih predrasuda i zabluda savremenog čovjeka i čovječanstva.

Iskazujući posebno filozofsko umijeće, kandidat je uz dosljedan napor u dosadašnjem radu u sklopu date filozofsko-etičke teorije, u odnosu na Šarčevićev naučno-teorijski i društveni angažman, pokazao koliko će biti važno odrediti

nedvojbine i nužne relacije koje će rezultirati kako teorijskim, tako i praktičko-etičkim konsekvcencama.

U svom daljem istraživačkom programu kandidat se osvrnuo na činjenicu da je etika dobrom dijelom kao i društveno-politička praksa uspjela otkloniti mnoge granice koje su povjesno temeljene i oblikovanje unutar ljudskog svijeta, pa će i ovako postavljena tematizacija biti i u mogućnosti (us)postavljanja novih granica stremljenja ka *humanumu* življenja i života u čijim se okvirima trebaju razgraničiti uvidi i saznanja da svaka emancipacija iza sebe skriva neku drugu ili novu neslobodu i diskriminaciju. Uz nalog ka filozofsko-hermeneutičkom zahvatu Šarčevićevih rasprava, situiraju se mnoga etička pitanja koja se u (de)humanizovanom svijetu pretaču i reflektuju u totalitet(u) moralnog praksisa, na čijim osnovama on gradi svoje filozofsko-etičke rasprave, uz doslovnu afirmaciju načela otvorenog dijaloga, moralne zapitanosti i odgovornosti, kao i načela priznavanja Drugog u kulturnom, naučnom i životnom prostoru, u čijim koordinatama boravi grandiozan humanistički diskurs koji valja predstaviti.

B2. Cilj i hipoteze

Kandidat je izložio da se cilj istraživanja ogleda u temeljitom proučavanju Šarčevićeve etike i u kritički usmjerenoj analizi njegove filozofije, a sa ciljem da se dođe do sveobuhvatnog viđenja jednog novog etosa i nove etike za humanizam. Tome će se prići na sljedeći način:

- kroz predstavljanje najznačajnijih filozofskih koncepata u domenu humanističke etike;
- kroz prikazivanje temeljnih struktura etičkog sagledavanja Šarčevićeve humanističko-etički utemeljene filozofije;
- kroz pokazivanje na značaj Šarčevićeve filozofije u domenu ustrojstva jedne nove etike za univerzalistički humanizam i transhumanizam;
- kroz predstavljanje kritičkih potencijala, etičke osobenosti i aktualnosti Šarčevićevog promišljanja položaja čovjeka u modernom svijetu i vremenu;
- kroz određivanje filozofske dimenzije etičkih pitanja i problema u Šarčevićevoj filozofiji;
- preko dolaženja do teorijskih obrazaca sposobnih za rješavanje moralnih konfliktova pod vidom uvažavanja i obzirnosti;
- preko dokazivanja relevantnosti Šarčevićevog angažmana u pogledu novijih filozofskih istraživanja u domenu humanističke etike;
- kroz upoređivanje humanističke mogućnosti etike i domet etike uopšteno;
- kroz ukazivanje na obuhvatnije etičko-moralne zahtjeve i zadatke kojima se iznova trebamo vraćati;

U tom smislu polazi se od sljedećih hipoteza:

H1: Na osnovu sprovedenih polaznih istraživanja i bližeg upoznavanja sa filozofijom ovog autora, pretpostavlja se da analiza ukazuje na mogućnost koncipiranja i utemeljenja jedne nove humanističke etike i jednog novog i

OCJENA PODOBNOSTI DOKTORSKE TEZE I KANDIDATA

OPŠTI PODACI O DOKTORANDU	
Titula, ime i prezime	Mr Esko Muratović
Fakultet	Filozofski fakultet UCG
Studijski program	Filozofija
Broj indeksa	1/14
Podaci o magistarskom radu	Naziv magistarskog rada: Di Džordžova etika međunarodnog poslovanja – normativno polazište i glavne teze Naučna oblast : filozofija/primjenjena etika/poslovna etika Institucija na kojoj su završene magistarske studije: Filozofski fakultet u Nikšiću, UCG Godina završetka: 2012. Srednja ocjena: B (8.85).
NASLOV PREDLOŽENE TEME	
Na službenom jeziku	Etički aspekti koncepcije humanizma kod Abdulaha Šarčevića
Na engleskom jeziku	Ethical Aspects of Abdulah Šarčević's Conception of Humanism
Datum prihvatanja teme i kandidata na sjednici Vijeća organizacione jedinice	Tema je prihvaćena na sjednici Vijeća Filozofskog fakulteta održanoj 29. 11. 2019. godine
Naučna oblast doktorske disertacije	Filozofija/Etika
Za navedenu oblast matični su sljedeći fakulteti	
Filozofski fakultet	
A. IZVJEŠTAJ SA JAVNE ODBRANE POLAZNIH ISTRAŽIVANJA DOKTORSKE DISERTACIJE	
Javna odbrana polaznih istraživanja kandidata mr Eska Muratovića organizovana je na Filozofskom fakultetu u Nikšiću 15. 02. 2020. u Svečanoj sali sa početkom u 14h pred Komisijom u sastavu: prof. dr Dragan Jakovljević (predsjednik Komisije), prof. dr Hrvoje Jurić (mentor), prof. dr Milenko Perović (član Komisije). Komisija je imenovana na sjednici Vijeća Filozofskog fakulteta od 29. 11. 2019. godine. Predsjednik Komisije prof. Jakovljević upoznao je kandidata i članove Komisije sa procedurom odbrane, a potom dao riječ kandidatu da izloži rezultate svog dosadašnjeg rada i zaključke do kojih je došao tokom polaznih istraživanja. Kandidat je u smisleno-zaokruženoj prezentaciji obrazložio temu, ciljeve, hipoteze i metodologiju istraživanja, sa predstavljanjem rezultata polaznih istraživanja, uz očekivani naučni doprinos; potom je predstavio i strukturu rada sa opštim tumačenjem i povezivanjem tematskih cjelina.	

višeslojnog etosa.

H2: Obzirom na određene bitne elemente u djelu Abdulaha Šarčevića, njegova koncepcija humanizma svoje ishodište duguje integrativnom etičkom promišljanju (re)interpretiranih pojmove kulture i prirode, ali i promišljanja etičkih argumenata o smislu i potrebi moralnih obzira u odnosu na prirodu i (ne)živa bića u cjelini.

H3: Etika kod Šarčevića predstavlja poziv na pobudu da „moralno“ bude indignacija nad postojećim, sa težnjom i nadom u mogućnost drugačijega nego što jeste, a može, i treba da bude prvi i neophodan podsticaj za čin i na djelo što iz njega proishodi.

H4: Doprinos ove humanistički utemeljene etike ogleda se u kritici moralne svijesti, o mogućnostima i dometima te i takve svijesti, sa uvidima na što nas sve etička refleksija obavezuje kao ljude, kao moralna bića i kao građane.

H5: Budući da etika nije konstitutivna za moral, kao što ni moralnost nije svojstvo etičke refleksije, kad se svaki čovjek treba boriti za sopstvenu čovječnost, nikad ne smije zamagliti svoju (kao ni tuđu) ljudsku bit svim onim što će tokom života ugraditi u svoj lični identitet, što nas upućuje na to da su etika i etička refleksija uvijek upućeni na praksu i djelovanje, što nas upućuje da je Šarčevićeva etika anticipirala pojavu primijenjene etike.

H6: U negativnom i globalistički postavljenom kontekstu, etika se u današnjem svijetu, da bi učvršćivala neku ideologiju kao „lažnu svijest“, itekako zna instrumentalizovati sa njenim diskriminatorskim, represivnim, autoritarnim i totalitarnim aspektima, iznevjeravajući svoj zadatok kritičkog pristupa, ne samo vladajućem moralu, nego i fenomenu morala uopšte.

B3. Metode i plan istraživanja

U metodološkom smislu, budući da se rad fokusira na teorijsko razmatranje etičkih aspekata u kontekstu humanizma, istovremeno će se pristupiti kritičkim, analitičkim i sintetičkim, kao i komparativnim metodama. Pored toga, u radu će biti kombinovane post-pozitivistička (kojom će se, ne samo konsultovati, već i inkorporirati što više relevantnih izvora, teorija i istraživača) i deduktivna metodološka paradigma (kojom će se iz opštih teorijskih postavki i uvida analitički razlagati temeljni problemi).

Ovakvim pristupom i metodama biće nam dostupno i mogućno vjerodostojno i obuhvatno tumačenje i razumijevanje ne samo Šarčevićevih hermeneutički duboko postavljenih rasprava sa najvećim misliocima savremene epohe, kada je stalno prisutan obzir da ne postoji jedna prosta istina ili realnost, već i njegove filozofsko-moralne eksplikacije koje će se tretirati i kroz angažman fenomenološke metode, sa kojom se raskriva i oblikuje nova naučno-saznajna perspektiva u njenom holističkom hodu, kada se predmetnost spoznaje i razumije(va) u odnosu na kontekst problema.

Kao jedna od osnovnih metodoloških paradigmi koja će biti zastupljena u ovom

radu jeste i teorija kritičnosti, čijim posredovanjem će se kroz vrednovanje uobičavati određeni aspekti (korpusi) istraživanja, kada često iskršava pitanje: na čijim, kojim i kakvim vrijednostima je sve to zasnovano? Suštinske vrijednosti su svakako vrijednosti etike, na što ukazuju i Šarčevićeve etičko-moralne poruke i pouke. Preciznije, rad će se bazirati na konceptu humanizma, u okviru kojeg će biti obradivana etička stanovišta Abdulaha Šarčevića. Zaključci dobijeni navedenom metodologijom upoređivaće se sa hipotetičkim stavovima u cilju razvijanja novih uvida, a to će rezultirati time da se ne samo istorijski, već i analitično sagleda Šarčevićev etičko-humanistički opus i filozofsko djelovanje.

Ovo istraživanje zahtjeva predano čitanje i analizu djela spomenutog autora, kao i njihovo poređenje sa filozofsko-etičkim gledištima drugih autora sroдne teorijske pozadine, ali i mislioca dijametalne provenijencije, kako bi se došlo do relevantnih zaključaka o Šarčevićevoj misaonoj poziciji. U tom smislu, riječ je, s jedne strane, o značajnim humanistički usmjerenim etičarima i filozofima iz jugoslovenskog kruga, ali i drugim filozofima i etičarima s čijim stavovima ćemo uporediti gledišta ovog etičara, s druge strane. Pored toga, važno je uočavanje i praćenje linije uticaja da bi se podrobnije mogla odrediti autentičnost Šarčevićeve filozofske participacije u okvirima šire humanističko-etičke tradicije.

Rad će biti podijeljen u nekoliko tematskih cjelina, kao i na pojedina poglavљa i potpoglavlja u okviru njih

U prvom, uvodnom dijelu rada izložiće se **kodifikacija Šarčevićeve filozofije u odnosu na *ethos* i *humanum***, kako bi se ukazalo na to da gotovo ne postoji niti jedan aspekt ljudske egzistencije u okvirima moderne i savremene epohe kojim se filozof i etičar, mislilac povijesnih mijena, Abdulah Šarčević, nije bavio u kontekstu filozofsko-saznajnih, moralno-etičkih, društveno-političkih, naučno-saznajnih, estetičko-vrijednosnih i drugih misaonih zahvata prisutnih u njegovim djelima, a da ih se nije tretiralo, problematizovalo, sagledavalo, preispitivalo iz središta onoga što sobom predstavljaju ove kategorije.

U drugom dijelu istraživanja biće predstavljena **Šarčevićeva filozofsko-etička analiza u okviru i svjetlu antropoloških, ontoloških, socio-filozofijskih i političko-filozofijskih refleksija**, da bi se jednom objektivnom i kritičkom analizom došlo do uvida o (u)temeljenju, značaju i dometima kontinuirane univerzalizacije etike kod Šarčevića, od koje kreće misiona konceptualizacija i moralna inicijacija njegovog humanizma.

U trećem dijelu rada, radiće se o odnosu **etike nauke i etike dijaloga suprostavljenih univerzalističkoj i etici diskursa**, kao zasebnih, ali bitnih aspekata Šarčevićeve moralne filozofije. Iz okvira ovih relacija ukazaće se na **značaj i vrijednosti Šarčevićevog kosmopolitizma** kao nezaobilazne alternative evropskom monocentrizmu, kao izvorištu mnogih problema i nedoumica današnjeg svijeta življenja.

U nastavku, u okvirima četvrtog, centralnog dijela rada biće predstavljena četiri najbitnija aspekta Šarčevićeve etičke misli: **etika odgovornosti, komunikativna**

etika, filozofska etika i etika ljudskih prava.

U petom dijelu će se ukazati na značaj i funkciju Šarčevićeve etike za humanizam i njegovog humanizma za etiku, u kojem će se izložiti dijalektičnost ovog odnosa i kritičke paralele u okviru datih relacija.

U zaključnom razmatranju istraživanje će biti zaokruženo sagledavanjem cijelovitosti i značaja Šarčevićeve koncepcije humanizma u totalitetu moralnih izazova koji stoje pred savremenim čovjekom i čovječanstvom.

B4. Naučni doprinos

Svrha istraživanja povezuje se pitanjem o smislu etike sa pitanjem o smislu života, uz potrebu da se istodobno ukaže na poziciju kompletног čovjeka u savremenom svijetu u modusu otuđenja i postvarenja, kako bi se iznova mogli suočavali sa moralnim dilemama, profesionalno-etičkim konfliktima, teškoćama usklađivanja iskustva sa uvjerenjima, sukobima razuma i emocija, krizama smisla, potragom za identitetom, kao i problemima sa ljudima ili sopstvenom stvarnošću. U širokom spektru Šarčevićevih rasprava sa učenjima najznačajnijih misilaca modernog vremena, ovim radom će se hermeneutizovati visok stepen njegovog kritičkog potencijala, etička osobenost i aktuelnost njegovog promišljanja položaja čovjeka u savremenom svijetu. Osim toga, Šarčević je u teorijskom pogledu anticipirao pojavu primjenjene etike, da bi se u okvirima komunikativno-solidarno utemeljene svjetske zajednice na principima odgovornosti, zaštite i očuvanja prava, pokazao i začetnikom jednog novog višeslojnog etosa kao svjetskog etosa, na osnovu čega će se u radu pokazati kako se humanizam pretače u transhumanizam; kao što je na isti način moguće napraviti prijelaz od inherentne vrijednosti života, odnosno od čovječnosti, prema životu kao centralnoj (fokalnoj) točki moralne i etičke refleksije. Osim toga, predstavljanje ovako postavljene i usmjerene Šarčevićeve humanistički angažovane etike vrhuniće se u širem opsjegu postavljenih etičko-moralnih pitanja, kao i odnosu na ono ne-ljudsko, prema kojem humanistički biocentrizam pomijera pažnju sa čovjekom na živi svijet uopšte (odnosno na sva živa bića), a da pri tom ne izgubi iz vida čovjeka i ono ljudsko.

Važnost ovog istraživanja je i u tome što se misao Abdulaha Šarčevića nije obrađivala ne samo u monografskim publikacijama, nego ni u doktorskim disertacijama, niti u Crnoj Gori, niti šire, tako da će ovaj rad će dati veliki doprinos analizi, interpretaciji, kontekstualiziranju, razumijevanju i vrednovanju njegovog opusa, ali i humanističke etike uopšte, i dati nove uvide u pogledu sagledavanja iste, same za sebe i u odnosu na druge filozofske i etičke koncepcije.

Time će se doći do preporuka u tretiranju savremenih filozofija i procjenjivanja da u datom sagledavanju istih leži kodificiranost za apstrahovanje najvažnijih savremenih filozofsko-etičkih upitanosti. U tom smislu će se očitovati i kontinuirana povezanost filozofskih preokupacija jugoslovenskih humanističkih misilaca sa društvenim tendencijama, i otvoren nalog da se pomenute što bolje razumiju, na što nas obavezuje današnje filozofsko istraživanje – da se ne samo

osvrne, nego i zadrži na razini sa koje filozofsko uzdignuće ovih prostora najdublje i najvjerodostojnije (za)počinje, pogotovo ako se uzme u obzir neistraženost puta, smisla i vrijednosti stvaralačkog opusa poput Šarčevićevog. To nas utemeljuje u svojevrsnom naučnom faktitetu prema kojem svako filozofsko istraživanje počinje razmatranjem filozofskih pretpostavki određene filozofske škole i epohe mišljenja, da bi se predstavio i određeni filozofski doprinos, najneposrednije potvrđen u razjašnjavanju i tumačenju određenih pretpostavki, s ciljem omogućavanja daljnog traganja za istinama čovjeka, svijeta i života, što je ne samo temeljna, već i stalno otvorena potreba koja stoji pred filozofijom kao duhovnom djelatnošću.

B5. Finansijska i organizaciona izvodljivost istraživanja

Karakter i plan istraživanja je postavljen na kvalitetnim onovama, na osnovu čega se može smatrati kako su obezbijedene organizacione pretpostavke (nabavka literature, pristup naučnim bazama, putovanja radi konsultacija sa mentorom, studijski boravci u inostranstvu, itd.) za njegov uspješan dovršetak.

Mišljenje i prijedlog komisije

Izjavljujemo i potpisom potvrđujemo da je doktorand mr Esko Muratović, javno odbranio polazna istraživanja na temu: *Etički aspekti koncepcije humanizma kod Abdulaha Šarčevića*.

Komisija smatra da su ova polazna istraživanja originalan i vrijedan naučno-istraživački poduhvat, te da će ovaj rad biti prvo temeljno razmatranje pitanja teorijskog legitimisanja Šarčevićeve filozofije i integrisanja njenih etičkih aspekata u njegovu koncepciju humanizma, što će dati doprinos našim filozofskim i etičkim raspravama, kao i doprinos samoosvješćenja i edukovanja filozofa i drugih društveno-naučnih djelatnika.

Komisija jednoglasno predlaže Vijeću Filozofskog fakulteta i Senatu Univerziteta Crne Gore da prihvate pozitivan izvještaj Komisije i odobre dalju izradu doktorske disertacije.

Prijedlog izmjene naslova

Ne

Prijedlog promjene mentora i/ili imenovanje drugog mentora

Ne

Planirana odrhana doktorske disertacije

Kraj VI semestra

Izdvojeno mišljenje

Ime i prezime

Napomena

ZAKLJUČAK

Predložena tema po svom sadržaju **odgovara** nivou doktorskih studija.

Tema je originalan naučno-istraživački rad koji odgovara međunarodnim kriterijumima kvaliteta disertacije.

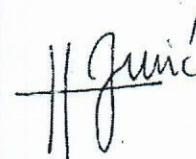
Kandidat **može** na osnovu sopstvenog akademskog kvaliteta i stečenog znanja da uz adekvatno mentorsko vođenje realizuje postavljeni cilj i dokaže hipoteze.

Komisija za ocjenu podobnosti teme i kandidata

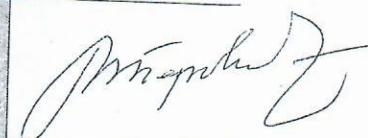
Prof. dr Dragan Jakovljević, Filozofski fakultet UCG, Crna Gora

Prof. dr Hrvoje Jurić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska

Prof. dr Milenko Perović, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

U Nikšiću 17. 02. 2020.

DEKAN

PRILOG

PITANJA KOMISIJE ZA OCJENU PODOBNOSTI DOKTORSKE TEZE I KANDIDATA	
Prof. dr Dragan Jakovljević	<p>Modus baziranja rada na konceptu humanizma?</p> <p>Sadržaj post-pozitivističke paradigme i fenomenologije?</p> <p>Da li je Šarčevićev »novi etos« koncepcijски jedinstven ili višeslojan?</p> <p>Šta je kandidata motiviralo da kao temu uzme djelo Abdulaha Šarčevića i zašto se fokusirao na problematiku humanizma i etike?</p>
Prof. dr Hrvoje Jurić	<p>Mogu li se povući paralele između Sartreovog egzistencijalizma kao humanizma i Šarčevićevog humanizma?</p> <p>Na koji način Abdullah Šarčević apsorbira i modificira etiku odgovornosti Hansa Jonasa, posebno njen ontološki aspekt?</p>
Prof. dr Milenko Perović	<p>U čemu se ogleda poseban dokaz disertabilnosti ove teme?</p> <p>U kakvom odnosu staje Šarčevićeva etička razmatranja prema velikoj tradiciji filozofske etike Aristotela, Kanta i Hegela?</p> <p>Možete li kontekstualizirati Šarčevićeve radove u tradiciju jugoslovenske filozofije, posebno s obzirom na Kangrginu kritiku Šarčevićeve kritike principa Zapada?</p>
(Titula, ime i prezime člana komisije)	
(Titula, ime i prezime člana komisije)	
PITANJA PUBLIKE DATA U PISANOJ FORMI	
(Ime i prezime)	
(Ime i prezime)	
(Ime i prezime)	

ZNAČAJNI KOMENTARI